

Maren Kværness Halberg

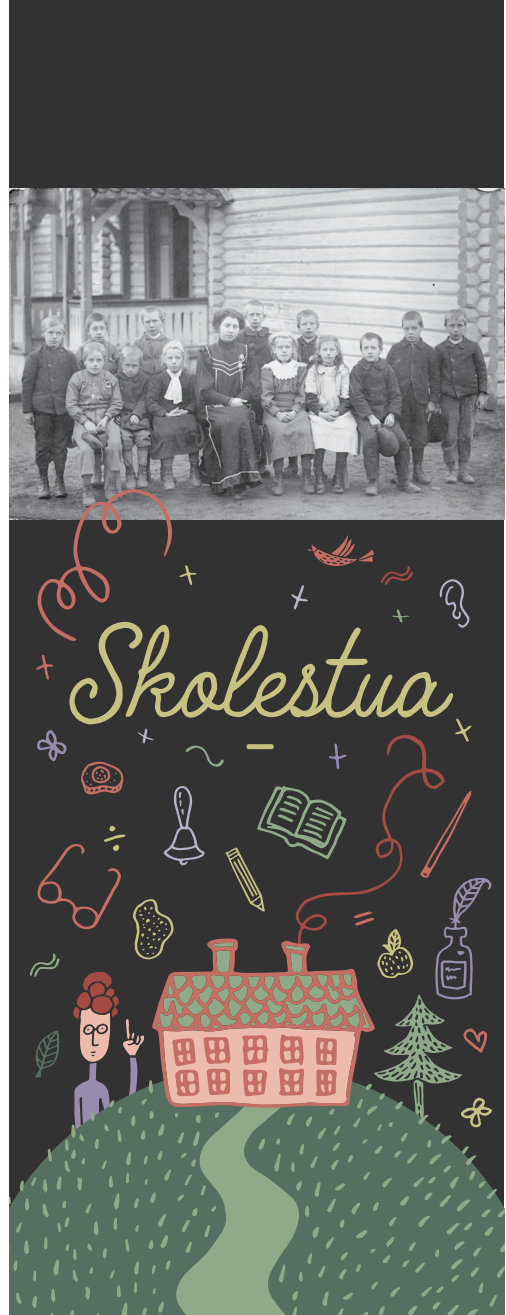
Skoleutstillinga på Rendalstunet

I forbindelse med restaureringen av Gammelskola på det nye Rendalstunet ble skoleutstillingen satt opp på ny. Utstillingen Skolestua er laget av Anno – museene i Hedmark. Maren Kværness Halberg var faglig ansvarlig, og Elisabet Løvold hadde ansvar for utstillingsdesign. Foto og montering ble utført av Anno Musea i Nord-Østerdalen. Haus Byrå v. Ingrid Eggset sto for grafisk design. Samtidig med arbeidet med skoleutstillingen hadde Anno Musea i Nord-Østerdalen gjenstandsrevisjon av skolesamlingen på Gammelskola. Samtlige gjenstander er blitt fotografert. Disse bildene er å finne på DigitaltMuseum: <https://digitaltmuseum.no/>.

Det som vi nå kaller Gammelskola, het «Berger Skole» da den sto ny i 1899. I denne bygningen var det skole fram til 1939. I 1899 var det var 114 elever, to lærere og en lærerinne ved skolen. Elevene gikk annenhver dag. Skolebygningen var inndelt i tre klasseværelser, sløydsl og lærerbolig med to rom og kjøkken. Det var lærerinnen som bodde i lærerboligen. Dette var skolehuset for Berger skolekrets. Det var på denne tiden 14 skolekretser i Rendalsbygdene. Krav om spesialrom gjorde at det ble bygd ny skole i 1939. Den nye skolen ble bygd på Bergset.

Banner til skoleutstillinga.

Grafisk design: Haus Byrå v. Ingrid Eggset

Tidligere rektor ved Berger skole, Ottar Lutnæs, la ned et stort arbeid i å samle gjenstander som tidligere ble brukt i skolene i Rendalen. Spesielt viktig var det at han i dette arbeidet reddet gjenstander fra tidligere grendeskoler i bygda som sto i fare for å gå tapt.

Innredningen i skolestua er stort sett som den var da skolemuseet ble åpnet i 1989. Men skolestua har fått en avdeling der besøkende kan se hva som var i skolesekken for hundre år siden, de kan prøve å skrive løkkeskrift og de kan kle seg som et skolebarn så ut for hundre år siden. Det er også stylter og hoppetau for utendørs lek. Vegg i vegg med skolestua er det et studierom. Rommet er tilrettelagt med boksamling til bruk for publikum og sitteplass for egenstudier eller for små grupper.

Den nye utstillingen har som mål å formidle norsk skolehistorie i den perioden det var skole her, altså fra 1899 til 1939.

Hva påvirket skolepolitikken og hvordan kan vi finne igjen denne utviklingen i Rendalen?

«Tiden fordrer at der vides Meget»

Sitatet er hentet fra skolepolitiker Hartvig Nissen i 1852.

Den industrielle revolusjonen på slutten av 1800-tallet, førte med seg nyvinninger som dampmaskinen og elektromotoren. Skolens oppgave var å gi elevene kunnskap om tiden de levde i og gjøre dem til dyktige samfunnsborgere-

Undervisningsmodell som viser et stempel og drivverk i en dampmaskin. BMR. 07231. Foto: Erland Johaug

Fra skolestua på Rendalstunet. Foto: Per Arne Tollefshagen

re. Derfor måtte fagkretsen utvides. Skolen gikk fra å være en skole med kristendom som viktigste fag, til å bli en allsidig kunnskapskole, med nye fag som naturkunnskap. I dette arbeidet var skolepolitiker Hartvig Nissen en drivende kraft.

«Skildringer, der udførlig dvæler ved Folkets daglige Færd.»

Sitatet er hentet fra Nordahl Rolfsens søknad til kirkedepartementet fra 1891.

Fløtar-Lars tegnet for leseboka av Henrik Sørensen til utgivelsen 1928.

I andre halvdel av 1800-tallet kom tanken om nasjonsbyggingen med vekt på å utvikle vår norske nasjonale identitet. I denne sammenheng ble skolen sett på som en viktig arena. I 1891 søkte Nordahl Rolfsen Kirkedepartementet om pengestøtte til utgivelse av en ny lesebok. Han ønsket å fylle den med fortellinger som bygde på barnas erfaringsverden med illustrasjoner av landets fremste kunstnere. Dette var i tråd med skoleloven av 1889 som foreskrev at barna skulle oppdras til å bli kunnskapsrike samfunnsborgere.

Den første utgivelsen kom i 1892. Senere kom rendalsforfatteren Jacob B. Bulls fortellinger med i lesebøkene. Med sine skildringer av blant annet drengen Ola Jonsen Styggpajord og Fløtar-Lars, løftet Bull dagliglivets menn og kvinner inn i nasjonal litteratur og bevissthet som ingen før ham hadde gjort.

«En felles barneskole for alle»

Sitatet er fra O. A. Eftestøls tale i Stortinget i 1914.

Ideen om enhetsskolen bygde på to elementer. For det første skulle alle barn ha rett og plikt til flere år med folkeskole. For det andre skulle alle ha lik mulighet til høyere utdanning, uavhengig av sosial bakgrunn og bosted.

Det var en utfordring at kvaliteten på folkeskolen ikke alltid var tilstrekkelig for de som skulle ta høyere utdanning. For å styrke undervisningen og hindre at de mest ressurssterke av både elever og lærere gikk over i private skoler, trengtes flere reformer.

Det endelige gjennombruddet kom i 1920. Da fikk skolepolitiker O. A. Eftestøl gjennomslag for at det bare var videregående skoler som bygde på den syvårige folkeskolen som fikk statstilskudd. Dermed ble private løsninger mindre aktuelle.

Normalplan for landsfolkeskolen

For å nå målet om en felles barneskole for alle, måtte fagkretsen i folkeskolen utvides. Et viktig skritt ble tatt i 1922, med «Normalplan for Landsfolkeskolen». I planen ble det formulert nøyaktige læringsmål og råd for undervisningen for å gi barna best mulig utbytte. Normalplanene ble utarbeidet av skoledirektørene og representanter for lærerstanden, og utgitt av kirke- og undervisningsdepartementet.

I skolestua er det stilt ut gjenstander og tegninger fra undervisningen i de ulike fagene, som gir et innblikk i hvordan undervisningen foregikk på skolene i Rendalen denne perioden.

*Klassebilde fra Elverum lærerhøgskole.
SJF-E.013230. Fotograf: Agnes Sjølie*

Lærerne

For at enhetsskolen skulle bli en realitet, måtte en sikre at de dyktigste lærerne ble i folkeskolen. Det ble arbeidet for at lærerlønningene ble høyere og at det skulle bli lik lønn for lærere på alle trinn i folkeskolen. Lærerutdanningen ble også bedret. Det var opptaksprøve til lærerskolene. Fagkretsen ble utvidet, slik at lærerne kunne undervise i de nye fagene, som for eksempel naturfag.

